

Un hobby național

Finlanda oferă vizitatorului un model impresionant de dăruire pentru cultură. În această țară cu 5 milioane de locuitori, cu industrie și economie avansate, membră din 1994 a Uniunii Europene, arta și educația sunt căi de a dezamorsa tensiunile lumii de azi, de a ameliora societatea viitorului, modalități de exorcizare a răului de care suferă omul modern, măcinat de singurătate, prejudecăți religioase, politice, sociale. O terapie ce eliberează de neliniștile cotidiene, de un timp viciat de politică și apropiat de credință și de Dumnezeu.

Bătălia pentru artă într-o Europă Unită la început de mileniu este și bătălia pentru publicul larg. În această strategie, care este și o politică de stat, teatrul are un loc privilegiat. Profesorul de actorie Dick Idman de la Academia de Teatru îmi spune că "unul dintre hobby-urile naționale este teatrul". Anual se vând 3 milioane de bilete, deci mai mult de jumătate din populație merge la teatru. Fiecare oraș cu 25 000 de locuitori are un teatru de repertoriu, cu o trupă stabilă. În țară există 50 de teatre subvenționate de la bugetul de stat, la care se adaugă 20 de trupe susținute financiar de administrațiile locale și câteva zeci de grupuri particulare. Suedezii, care reprezintă 6% din populație, au șase teatre în limba maternă.

Într-o stagiune se joacă 500 de piese în circa 14 000 de spectacole. Cei mai jucăți autori sunt Shakespeare și clasicul finlandez Aleksis Kivi. În repertorii, un loc important îl are dramaturgia contemporană. La Helsinki, la Centrul TINFO, care adăpostește asociațiile de creație naționale și secțiile afiliate la institutele internaționale, se află o bibliotecă cu texte din dramaturgia actuală universală, traduse în finlandeză. O sursă de inspirație și informație pentru artiști și teatre.

Piese finlandeze contemporane nu se publică în volume, dar în fiecare stagiune întâlnești pe afișe 70-80 de premiere cu texte noi. Această avalanșă de producții naționale se datorează și secției de dramaturgie a Academiei de Teatru, care îi inițiază pe tineri în scrisul pentru scenă, radio, TV.

Fiecare teatru pregătește cel puțin un spectacol pentru copii, iar activitatea a cinci institute le este dedicată în exclusivitate.

Teatrul în aer liber, cu stagioni permanente, este o particularitate a mișcării artistice finlandeze, unde profesioniștii se întâlnesc cu amatorii. În învățământul preuniversitar, elevii sunt familiarizați cu teatrul, iar Universitatea de Teatru ține anual, prin Academia de Vară, zeci de cursuri, seminarii, ateliere pentru public. Grija pentru arta de a fi spectator, a cărei esență este participarea, a dus și la crearea unor spații speciale în câteva citadele internaționale ale culturii vizuale. Finlandia Hall, proiectată de Alvaro Aalto, cel care a revoluționat arhitectura secolului XX, sau Muzeul de Artă Contemporană Kiasma adaugă noi dimensiuni noțiunii de "spectator de teatru" și invită la meditații despre rolul și profilul artistului viitorului: ce înseamnă să fii creator în noile contexte instituționale și comunitare, ce înseamnă să construiești într-o lume dominată de computere și multimedia?

De altfel, interesul publicului pentru teatru este foarte mare pentru că această artă se găsește în avangarda culturii finlandeze.

Profesorul Pentti Paavolainen îmi declară: "După revoluția din anii '60, când ruptura dintre măestrul vechii generații și tineri a fost radicală, reforma managerială și artistică a evoluat firesc, fără șocuri. Cei din anii '80 erau preocupați mai mult de mesajul politic al creației lor, iar cei din anii '90 sunt mai interesați de lărgirea granițelor, de modul cum dialogul artelor sau noile tehnologii, imaginile generate de calculator pot deschide noi spații pentru jocurile artistice". Opinia profesorului am regăsit-o ilustrată în modul cum se face educația viitorilor oameni de teatru. La Academia de Teatru din Helsinki, studenții secțiilor de actorie, regie, dans, dramaturgie, sunet și lumină, pedagogie colaborează, pregătind împreună producții.

Rectorul Lauri Sipari îmi mărturisește că "școala constituie un ferment al activității teatrelor profesioniste. Festivalul nostru bienal *Joc*, dedicat experimentului, este o întâlnire națională foarte importantă pentru lumea teatrală finlandeză". Această părere este confirmată și de profesoara Maria Liisa Nevala, directoarea Teatrului Național din Helsinki: "Secretul vitalității instituției noastre, devenită membră a Uniunii Teatrelor din Europa, în cei șapte ani de când mă află la conducerea ei, a fost colaborarea cu artiștii tineri, chiar din perioada lor de studenție, deschiderea noastră către formele experimentale în teatru".

Acest spirit al modernității și interesul pentru creația contemporană domină și festivalurile. Puține la număr, dar foarte bine organizate, ele promovează mai ales producțiile naționale cu texte actuale și viziunile scenice care încearcă să deschidă noi căi în arta spectacolului. Este și deviza prestigiosului Festival Internațional de la Tampere, care pune în dialog teatrul finlandez cu trupe și oameni de teatru din străinătate.

Cea mai proaspătă amintire a finlandezilor a fost prezența remarcabilă la

foto: Irja Sannoin

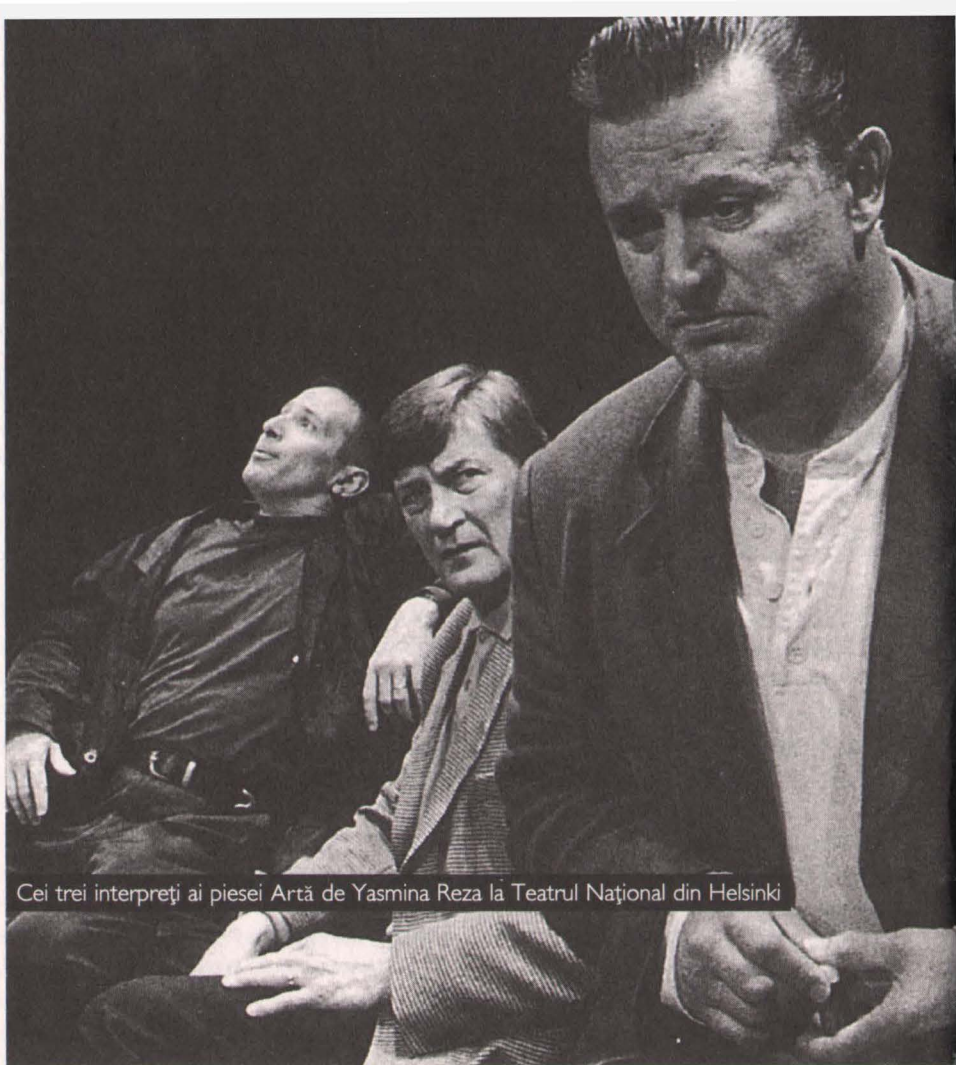
El esplendor de la carne fresca de Hanno Eskola la Tampere

edițiile trecute a criticilor Alice Georgescu și Victor Parhon și a spectacolului **Săptămâna luminată** de Mihai Săulescu în regia lui Mihai Măniuțiu de la Teatrul Național din Cluj.

Această reverență față de arta modernă a animat și Festivalul de vară de la Helsinki, aflat la a 30-a ediție.

Un festival al festivalurilor, care transformă orașul într-un templu al artelor, unde se întâlnesc muzica, teatrul, dansul, pictura, sculptura, arhitectura. În program figurau foarte multe reprezentații în care granițele dintre arte sunt abolite și din care expresia teatrală, ca și cea coregrafică sau muzicală, ies îmbogățite. Regizorul Lloyd Newson în **Călcașul lui Ahile**, coregrafele Tina Huczkowski în **Euforie** și Maijeli Liikasen în **Încântare** pledau cu rafinement pentru această nouă poetică. În explozivul **Strigătul Cameleonului**, regizorul și coregraful Jozef Nadj aduce și elemente de acrobație. Circul devine sursă de inspirație și pentru povestea lirică a celor doi clovni aflați în căutarea iubirii, din spectacolul **Quisaitout și Grobeta**, în regia germanului Benno Besson.

Influența noilor mijloace de comunicare electronice asupra artelor îi inspiră și îi preocupă pe oamenii de teatru. Atitudinea lor față de cyber-spațiu este una creatoare. În punct de mare atracție al Festivalului de vară a fost **Bună dimineața, Helsinki**, un concert-operă multimedia care se desfășoară pe scene uriașe și ecrane gigantice. O poveste despre război, pace, dragoste, cu sute de interpreți, actori, dansatori, cântăreți. De asemenea, **Noaptea Artelor**, un carnaval non-stop sub semnul căruia se desfășurau peste 100 de manifestări teatrale. Un forum al reflecției pe această temă va fi și a cincea întâlnire (din luna noiembrie) a Ligii Europene a Instituțiilor de Artă, care cuprinde patruzeci și una de țări, printre care și România. Manifestarea la care a fost invitat și ministrul Culturii, Ion Caramitru, a avut ca temă "Încotro mergem? Artistul – punte de comunicare în mileniul III". Finlanda, care se află, ca tehnologie informatică, în topul celor mai dotate țări, vede în computer, multimedia, video, mijloace de a lărgi frontierele artei, de a-i face pe oameni să se apropie între ei. Expresii ale acestei convingeri sunt și Festivalul Art Media '98 din toamnă, aflat la a zecea ediție, proiectele ambițioase anunțate de Universitatea de

Cei trei interpreți ai piesei Artă de Yasmina Reza la Teatrul Național din Helsinki

Artă și Design și finanțate de firme mari ca Nokia, Apple, Alessi, Arabia, sau inaugurarea, în 1999, a Centrului finlandez pentru cercetare media din Helsinki. În toate aceste programe și manifestări, teatrul este o componentă puternică.

Mileniul III se confruntă, în opinia finlandezilor, nu numai cu era informaticii, dar și cu un original "banchet al artelor".

O tendință "îndrăzneată" ce câștigă teren în artele spectacolului și pe care am întâlnit-o și în Franța, la Festivalul Internațional al tinerilor regizori, este folosirea "artei culinare" ca element în reprezentații sau ca ambient. În montarea franceză **O sărbătoare pentru urechi**, eroii sunt doi celebri bucătari lionezi, o orchestră de jazz și un maestru de ceremonii. Împreună cu ei, participăm la o serie de întâmplări teatralo-muzicalo-gastronomice, iar după aplauzele finale suntem invitați în foaier să ne înfruptăm din delicatesele pregătite de cei doi maeștri. Spectatorii sunt încantați de această experiență. Că așa este o demonstrează și alt punct de mare interes al Festivalului de la Helsinki: **Piața Gustului**. În vecinătatea Catedralei Luterane, publicul se întâlnește în aer liber, pe scene imense, cu artiști și companii, dar și cu alese preparate culinare autohtone. Banchetul artei spectacolului și al artei gastronomice continuă până

seara târziu în cele 34 de restaurante și cafele.

Pentru acest maraton al artelor de la Helsinki, o emblemă a fost expoziția "Brâncuși, 7 opere de tinerețe", patronată de Ministerul Culturii din România, de Ministerul Culturii și Asociația Sculptorilor din Finlanda. Nevoia de Brâncuși a finlandezilor și tenacitatea unui mare iubitor de artă, Mikko Heikinheimo, ambasadorul Finlandei la București, a făcut posibil acest eveniment.

Așa cum remarcau la vernisaj cei doi miniștri ai Culturii, Ion Caramitru și Claes Andersson, "a fost un privilegiu să fii contemporan cu această expoziție. O provocare pentru artiști și public", "Brâncuși, admirat de Alvaro Aalto, care l-a vizitat la Paris și New York, este prezent pentru prima dată cu sculpturile sale în țările nordice, iar arta sa are un impact asupra culturii vizuale și continuă să fie sursă de inspirație".

Alegerea "Sărutului" ca efigie a Festivalului de vară de la Helsinki mărturisește despre impactul acestei întâlniri spirituale asupra culturii finlandeze. O cultură care contaminează, la rândul ei.

Ludmila Patlanjogu